

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL'İN ŞİİRLERİNDE KADIN VE MARAZÎ AŞK

Hayrettin İVGİN

A. Hayatı:

18 Mayıs 1898 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Süleyman Nafiz Bey'dir. Bakırköy Rüştüyesi, Hadıka-i Meşveret İdadisini bitirdi. Tıp Fakültesine girdi ise de bitirmeden ayrıldı ve gazeteciliğe başladı, 1922 yılında Kayseri Lisesine edebiyat öğretmeni olarak atandı. 1924 yılında Kayseri'den Ankara İlköğretmen Okuluna nakledildi. 1932 yılında Ankara'dan İstanbul'a ataması yapıldı. Vefa Lisesi, Kabataş Lisesi, Amerikan Koleji'nde edebiyat dersleri okuttu.

1946'dan itibaren politikaya atıldı. Yapılan seçimlerde İstanbul Milletvekili oldu. 27 Mayıs 1960 ihtilâlinden hemen sonra diğer Demokrat Parti milletvekilleri ile birlikte Yassıada'da yargılandı. 15 ay tutuklu kaldıktan sonra beraat etti. 1973 yılında 8 Kasım 1973 yılında gemiyle çıktığı Akdeniz gezisi sırasında kalp krizi geçirerek öldü. İstanbul Zincirlikuyu mezarlığında gömülüdür.

Şiire, 1. Dünya Savaşı yıllarında aruzla yazarak başladı. Hece ölçüsünde de çok güçlü şiirleri bulunmaktadır. Bu sebeple "Hecenin Beş Şairi" grubu içinde yer aldı. Ancak hayatının son yıllarında yine aruzlu şiirler yazdı.

Faruk Nafiz Çamlıbel, 1933 yılında Anayurt adlı bir dergi çıkardı. (8 sayı, 26 Ekim-14 Aralık 1933) Ayrıca; Akbaba, Karikatür gibi mizah dergilerinde Çamdeviren, Deli Ozan takma adlarıyla mizahî şiirler de yayımladı. Onun en çok bilinen ve sevilen şiiri "Han Duvarları" adlı şiiridir. 1933 yılında Behçet Kemal Çağlar'la birlikte "Onuncu Yıl Marşı"nı da yazmıştır. Şiirlerini, Yeni Mecmua (1918), Şair (1918-1919), Büyük Mecmua (1919), Yarın (1921-1922) gibi dergilerde yayımladı. "Hecenin Beş Şairi"nden birisidir. Ama aruzla şiirler de yazdı. Mesela; Nedim (1919) dergisinde yayımladığı şiirler aruzladır.

Cumhuriyetten sonra, Güneş (1927), Hayat (1926-1929) gibi dergilerde şiirleri yayımlandı.

1925 yılında yayımladığı heceyle yazdığı manzum piyesi 1948 yılında filme de çekildi.

B. Şiirlerinden Kadın ve Marazî Aşk:

Faruk Nafiz Çamlıbel'de kadın olgusu çok farklı gösterir. Onun şiirlerinde kadın bir azize gibi yücedir. Ama bazen de kadın yalın, sade, umursanmaz bir yaratıktır. Şiirlerinde böyle bir ikilem vardır. Şiirlerine çok cazip bir lirizm hâkimdir. Bu lirizm bazen romantik, bazen de realist bir temele oturtulur ama bu yapılırken aynı güç ve değerle gerçekleştirilir. Diyebiliriz ki en çok işlediği tema, lirizme en elverişli olan "aşk" tem'asıdır. Kadın onun şiirlerinde büyük bir malzemedir. Bütün ilgi, ihtiras, hüznün, sevinç hep kadın etrafında döner. Kadına şiirlerinde nezaketle, anlayışla yanaşır ama kin ve ihtiras duyguları da ön plana geçer. Faruk Nafiz'de diyebiliriz ki; kadına yaklaşımında maddiyattan uzak ancak duyguların gücüyle bütünleşme isteği vardır. Ama bu uzun sürmez şiirlerinde, bakarsınız ki duygularla yaklaşılan kadın bazen tamamen maddeden ibaret bir yaratık olur.

Ne sarı gözlerin, ne sarı kirpiklerin

Ne güneşten tutuşan tunç derini severim.

Gözlerim görmez bu güzelliklerini,

Vücudunun kıvrılan hatlarını severim.

Onda aşk, patolojik bir olgu olarak gözükür. Marazî bir ihtiras hiç eksik olmaz. Onun sevgi dünyasında sarhoşluk, duygu erimesi, sevgiyle birlikte olma eğilimi daha fazladır.

Duyuyorum bu akşam, din gibi sevda gibi,

Ne duyarsa içinden bir Mecusî rahibi.

Andırıyor hisarlar birer tütsü kabını,

Leylekler ezberliyor Zerdüşün kitabını.

Benziyor bir mermere alnını koyan dere,

Bu ateş mabedinde bir ateşten ejdere.

Parlıyor bir damla kan çamların sorgucunda,

Birer kâğıt fenerdir meyveler dal ucunda.

Gördüm sihirbaz gibi, geçtiğini üç kızın,

Bu ateş çemberinin içinden yanmaksızın.

*Gördüm sihirbaz gibi, geçtiğini üç kızın,
Bu ateş çemberinin içinden yanmaksızın.*

Sanıyorum, şiirlerindeki kadına yaklaşımın çarpıklığı, tersliği, inişleri ve çıkışları onun Tıp Fakültesinde okurken; son derece çirkin olan, onun-bunun kadınına delicesine âşık olması, kadının onu sebepsiz yere terk etmesinin burukluğu, onun yüzünden Tıp Fakültesini terk etmesinin etkisi vardır. Bu etki onun hayatını sarmıştır. "Firari" şiiri bu kadın için yazılmıştır.

Firari

*Sana çirkin dediler, düşmanı oldum güzelin,
Sana kâfir dediler, diş bile dim Hakk'a bile
Topladın saçtığı altınları yüzlerce elin,
Kahpelendin de gazez bağladım ahlâka bile..*

*Sana çirkin demedim ben, sana, kâfir demedim,
Bence dinin gibi küfrün de mukaddesti senin,
Yaşadın beş sene kalbimde, misafir demedim
Bu firar aklına nerden, ne zaman esti senin?*

*Zülfünün yay gibi kuvvetli çelik tellerine
Takılan gönlüm asırlarca peşinden gidecek
Sen bir ahu gibi dağdan dağa kaçsan da yine
Seni aşkını canavarlar gibi takip edecek...*

Faruk Nafiz'in şiirlerinde kendinden geçercesine hatta ölümüne sevmeye arzusu, haliyle karşısındaki sevgiliyi de kapsamakta; artık o ölesiye aşk, yer yer öldüresiye aşka dönüşebilmektedir. "Kıskanç" şiiri buna en seçkin bir örnektir. Sevgilisini annesinin okşaması bile bağrının kıskançlık kanı ile dolmasına sebep oluyorsa bu aşk marazîdir. Bu kıskançlık derecesinin tedavi edilmesi gerekir.

Kıskanç

*Sakin bir söz söyleme yüzüme bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur.
Düşmanumdur seni kim bulursa cana yakın,
Anan bile okşasa benim bağrım kan olur...*

*Dilerim Tanrı'dan ki, sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun!
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar,
Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun!*

Bu şiirde kendi gözüyle sevgilisine bakanların gözlerinin kör olmasına ilenirken, "Ölümü Hatırlatan Kadın" adı şiirinde "Seni gören göz bile ne kadar mukaddestir" diye yazar. Bir çelişki var. "İnme" adlı şiirinde sevgilisine;

"Korkma!

Sana ne dil uzatırım, ne de el kaldırım

Gözümü kan bürümüş diye benden çekinme. " diye seslenir.

Faruk Nafiz'in şiirlerinde belli bir sevgili tipi bulmak mümkün değildir. Güzel olmak şartıyla her renkten, her tipten, her yaştan kadınlara aynı ilgiyi duyar. Sanıyorum Servet-i Fünûn Edebiyatı şiirinin sonraki edebiyatımıza getirdiği bir olgu da "marazîlik"tir. "Solgun, saz benizli, terk edilmiş, kendini toplumdan soyutlamış" kahraman ve sevgili tipi şiire bir süre hâkim olmuştur. Bu marazîlik şiirde, şiirin kişilerine değil tabiatın bütün yanlarına da sirayet etmiştir. Meselâ; dağlar yalnızdır, rüzgârlar hıçkırır ve ağlar, hatta öksürür, sahiller yorulmuştur, ay solgundur, ağaç dalları kırıktır, yaprakları döküktür, yollar tenhadır vb. "Gurbet" adlı şiirin birkaç dizesini bu söylediklerimin bir örneği olarak verebiliriz.

*Ey gözlerinin çevresi mor, benzi tutuşmuş,
Akşamladığım yolları yalnız gezen habersiz
Kaç yıl geçecek, böyle hazin, böyle âfet!
Sen Marmara'nın göl gibi durgun bir ucunda,
Ben böyle atılmış gibi yurdun bir ucunda,
Sen benden uzak, ben senden hasret?*

Sarmış beni gurbet,

Sarmış beni Mecnun diye zencir gibi dağlar

Bir türbe ki ruhum, gelen ağlar, giden ağlar!

"Onu Bir Gün Görmedim" adlı şiirinde bu marazî aşkın derin köklerini bulmaktayız.

Onu Bir Gün Görmedim

*Yüzüme sert çizgiler çekti senin adını,
Hasret saatlerini saydı saçımın aklar
Senin ağzından çıkan bir cümlemin tadını
Ne bugün içki verdi, ne bu gece dudaklar!*

*Sorma, nasıl yollarda tutunabildiğimi,
Nasıl siyah rüzgâra yasımı sildiğimi...
Görür görmez kapında yere devrildiğimi
Urperdi bir tekinsiz kedi gibi sokaklar*

*Gece muzlim şeklini bana çizmezse perde,
Sesin bir sırça gibi kırılmazsa içerde,
Beni bugün serilmiş görenler orta yerde,
Yarın da bir çukurun dibinde bulacaklar...*

Faruk Nafiz, Servet-i Fünûn'dan gelen bu etkinin rüzgârına kendisini kaptırmıştır. İster istemez aynı duygular aynı imajlar arasında gidip gelmiştir. Bu akımın yarattığı monotonluğu kırmak için şiirlerinde başka temalara atlamıştır. Ama tema kadın olunca kendini o konuda yenileştirememiştir. Ancak şunu özellikle ifade edeyim ki şairin şiirlerinde görüldüğü gibi bir hasta ruha sahip olduğunu söyleyemeyiz. Gerçi hayatında acı geçmiş aşkları olmuştur ama bu normal bir insanın tepkileri derecesinde kalmıştır.

Yukarıda da söylediğim gibi klişe özelliği taşıyan söyleyişlere Faruk Nafiz biraz fazlaca kendini kaptırmıştır. Oysaki birçok şiirlerinde hayata bağlılık, dinamizm onun hasta bir ruha sahip olmadığının en açık belgesidir. Üslûbundaki tabîlik, sevimlilik ve samimiyet, Türkçeyi bütün güzellikleriyle kullanma becerisi onu diğer şairlerden farklı kılmıştır. Kısaca onu Türk lirik şiirinin büyükleri arasında ilk sıralarda göstermek yerinde olacaktır. "Şeytan" adlı şiirinde; aldatılma sonucunda, sevgili önünde hırsına kapılma, kendini kaybetme, sevgiliyi kan tükürecek derecede dövme, bundan zevk alma, bir heyecan olarak karşımızda durur.

*Beni aldatma diye inlerdim arkasından,
Zaman zaman onu en acı sözlerle kırdım
O yalan söyledikçe ben coşar, çıldırırdım.
Yalvarmak ister gibi boşluklara açılan
Kollarıyla önümden sıyrılan bu yılan
Saçlarından tutarak yere çarpar, döverdim
İşte yalnız o zaman sükûn bulurdu derdim.
Çıplak teninde izler kaldıkça pençe pençe
Bir derin zevk olurdu ruhuma bu işkençe!
O haykırdıkça ruhum daha mesut olurdu,
İçimde bin canavar bir ağızdan solurdu.
Solgun dudaklarından sızarken bir damla kan
Beni çilgin sanırdı gülüşlerime bakan.*

"Ölümü Hatırlatan Kadın" şiirinde sevgiliyi yaşamamanın bir paradoksu olarak görme yerine, ona baktıkça ölümü hatırlamasıyla, onun dizelerinde marazî bir boyutu görmenin hayretini yaşamaktayız.

Ölümü Hatırlatan Kadın

*Kayalıklarda gördüm seni, bir sisli günde,
Firtinadan saçların çözülmüş bir demetti.
O kayalıklarda ki bir yıl evvel üstünde
Çöllerden âşık dönen bir genç intihar etti...*

*Seni her nerde, artık, her ne surette görsem
Bir gölgenin duyarım ruhuma düştüğünü.
Ben de o âşık gibi burda bir gün ölürsem,
Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!*

*Kayalıklarda bir genç öldüğü gün beldenin
Halkı seni karanlık rüyalarında görmüş
Ey, yâdı gönümüzden çıkmayan âfet, senin
Sevmediklerin değil, sevdiklerin ölmüş.*

*Bâzı ruhum kararır kefenlerden, mezardan,
"Yok mu, Rabbim, ölümün bir güzel şekli? " derdim.
O kayalıklarda ilk seni gördüğüm zaman,
Hayalîmle ölüme en güzel şekli verdim.*

*Başka bir gözyaşını dudaklarında silsen,
Ürpererek bu, derdim, mezardan bir nefestir,
Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen,
Seni gören göz bile ne kadar mukaddestir.*

*Kimse karşısında belki titremez gönlüm kadar
Bense hâlâ korkarım dizinde ağlamaktan
Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar.
Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...*

Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerindeki aşkı ve bu aşkın derecesini öğrenmek için; Sabahat Emir ile ölümünden bir süre önce 1973 yılında yaptığı bir mülakattaki düşüncelerine bakmak gerekir: "Bence yaşamın özü aşktır, sevmektir. Aşk insanı yeniler, mutluluk verir, hayata bağlılığını artırır, dünyasına renk katar. Aşkın benim hayatımda yeri büyüktür. Aşk için yaşadım ben..." Özlemi, aşkı, beklemenin zorluğunu, ümitsizliği, çaresizliği en güzel anlatan şiirlerinden biri "Yuvamın Kuşuna" şiiridir. Bu şiiri okuyunca Faruk Nafiz Çamlıbel'in duygularının derinliğini hissetmemek mümkün değildir.

Yuvamın Kuşuna

*Pusu kurdum düşmek için eline,
Yıllar var ki yollarını kolladım.
Seni sordum esen hazan yeline,
Uçan kuşla sana selâm yolladım.*

*Yolda seni bir bekleyen var diye
Gönderdiğim sözü eller yitirdi
Ne çevrildi giden rüzgâr geriye
Ne turnalar senden haber getirdi.*

*Ya duymadın, ya uymadın sözüme,
Sormadın ki benim çilem kaç yıllık?
Beklemekten kan yürüdü gözüme,
Göğe vurdu gönlümdeki kızıllık.*

*Yıllar geçti, ne gelen var, ne giden!
Gurbet elde kaldı boynum bükülü.
Ne gülleri soldurdun sen hasetten,
Ne susturdum ben sazımla bülbülü.*

*El tanıdım senden gayri yârımı.
Yalnız seni benimsedim git gide.
Başka gözler delememi bağırimi,
Kalbimi hiç kullanmadım sevgide.*

*Yeni baştan hazırladım sazımı,
Yazdım, Aslım, gözlerine mâniler.
Ak alnımda kara duran yazımı
Elbet dedim günü gelir, yâr siler.*

*Mevsimidir, geleceksen gelmeli
Gözlüyorum sende bir ilkbahar ben.
Talihimi döndürecek o eli
Gözlüyorum ölünceye kadar ben...*

C. Eserleri:**a.) Şiir Kitapları**

- 1.Şarkın Sultanları (Aruzla, 1918)
- 2.Dinle Neyden (1919)
- 3.Gönülden Gönüle (Aruzla, 1919)
- 4.Çoban Çeşmesi (1926)
- 5.Suda Halkalar (Aruzla, 1928)
- 6.Bir Ömür Böyle Geçti (Seçme şiirleri, 1932)
- 7.Elimle Seçtiklerim (Seçme şiirleri, 1935)
8. Akarsu (1936)
- 9.Boğaziçi Şarkısı (Sadettin Kaynak'la birlikte, 1936)
- 10.Akıncı Türküleri (1938)
- 11.Tatlı Sert (Deli Ozan, Çamdeviren takma adlarıyla yazdığı mizahî şiirleri, 1938)
- 12.Heyecan ve Sükûn (Seçme şiirleri, 1959)
- 13.Zindan Duvarları (Aruzla, 1967)
- 14.Han Duvarları (Seçme şiirleri, 1969)
- 15.Gurbet ve Saire (Seçme ve yayımlanmamış şiirleri, 2003)

b.) Oyunları

- 16.Kanbur (1922)
- 17.İlk Göz Ağrısı (Paul Hervieu'dan adepte, 1922)
- 18.Canavar (Manzum oyun, 1925)
- 19.Sevk-i Tabî (H. Kistmaeckers'den adepte, Sermet Muhtar Alus'la birlikte, 1925)
- 20.Numaralar (1928)
- 21.Akın (Manzum oyun, 1932)
- 22.Özyurt (1932)
- 23.Kahraman (1933)
- 24.Yangın (1933)
- 25.Bir Demette Beş Çiçek (1933)
26. Ateş (1939)
21. Dev Aynası (1945)
- 28.Yayla Kartalı (1945)

c.) Romanları

- 29.Yıldız Yağmuru (1945)
- 30.Ayşe'nin Doktoru (1946)

KAYNAKLAR

- 1.Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınevi, 1276 Faydalı Kitaplar: 10, 4. Baskı, Ekin Basımevi, İstanbul (Nisan) 1967, s. 79-80.
- 2.Yusuf Ziya Ortaç, *Faruk Nafiz Çamlıbel-Hayati ve Eserleri*, Cumhuriyet Kitabevi, İstanbul 1937.
- 3.Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Faruk Nafiz Çamlıbel*, İstanbul 1974.
- 4.Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 1. basım, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yazıları:7, İstanbul 1973, s. 3-20.
- 5.Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 2,4. basım, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, s. 313-314.
- 6.Ali İmren, *Faruk Nafiz Çamlıbel-Hayati ve Eserleri*, Türk Edebiyatı Klasikleri, Yeryüzü Yayınevi, Ankara 2002.
- 7.Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, 3. basım, Doğu Matbaacılık, Ankara 1970, s. 842-876.
- 8.*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. Devirler/ İsimler/Eserler/Terimler. Dergah Yayınları, Cilt:2, İstanbul 1977, s. 114-116.
- 9.Sabahat Emir, "Faruk Nafiz Çamlıbel Diyor ki...", *Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı:13,1973.